

Național-socialismul: regim totalitar de drept

Otilia Mirela Diaconu

Totalitarismul a fost definit drept “un regim al terorii totale” de către Hannah Arendt¹, iar de alții, precum Raymond Aron, un regim cu o ideologie totalitară, cu un singur partid, cu o poliție secretă atotprezentă, cu un guvern care deține monopolul asupra economiei, culturii și informației.

Zbigniew Brezinski definește totalitarismul ca pe “o nouă formă de conducere a unui stat, o variantă de dictatură, un sistem în care instrumentele tehnologice avansate ale puterii politice sunt folosite fără nici o limită de conducerea centralizată”. Brezinski îl determină și prin existența unei mișcări de elită puse în scopul realizării unei revoluții sociale totale, care “include condiționarea omului pe baza unor asunerii ideologice proclamate de către conducere în atmosfera de umanitate forțată a întregii populații”².

Termenul de totalitarism a fost creat de liberalul italian M. Dolla în anul 1923, pentru ca mai apoi să fie răspândit de Mussolini prin conceptul “statul e totul, individul nu e nimic”³.

Ca regimuri totalitare putem enumera pe cel fascist, nazist și comunist.

Acestea au apărut începând cu anul 1917, s-au manifestat în perioada interbelică precum și în perioada ce a urmat celei de-a doua mari conflagrații până în ultimul deceniu al secolului trecut. Toate au reprezentat o soluție politică de extremă dreapta sau stânga, o dictatură teroristă social politică, cu regim politic totalitar.

Regimul totalitar de dreapta, matur reprezentativ în totalitate antidemocratic și cu toate acestea cel care a reușit cele mai mari succese a fost nazismul instaurat în Germania în ianuarie 1933. Național-socialismul (nazismul) a fost ideologia totalitară promovată de Partidul Național-Socialist German (N.S.D.A.P.), cunoscut și sub denumirea de Partidul Nazist. Acesta a fost înființat în 1919 și a condus Germania între 1933 și 1945. În esență național-socialismul îmbină două teorii: a) teoria fascistă care arată că unitatea națională poate fi realizată și menținută cel mai bine de către un stat totalitar dirijat de un partid cu un lider (Führer) suprem, ce întruchipează voința națională; b) teoria rasistă care susține superioritate popoarelor ariene din care se subînțelege că alte rase puteau fi cucerite în mod justificat sau copleșit eliminate.

Dintre toate formele de fascism, național-socialismul a fost cel mai spectaculos și sub anumite aspecte a înregistrat cele mai mari succese. Din punct de vedere intelectual a fost mai puțin rafinat și interesant decât fascismul italian și francez. Succesul său politic s-a datorat priceperii de a sintetiza elemente adesea contradictorii într-o teorie cu adresabilitate largă: “socialism” pentru muncitori, antibolșevism pentru patroni, naționalism pentru conservatorii tradiționali și antisemitism pentru toți cei ce caută un țap ispășitor pentru pierderea războiului mondial și pentru dezastrele economice din anul 1920.

Nazismul german a fost asemănător fascismului italian din cele mai multe puncte de vedere. Ambele nutreau aceeași ură împotriva liberalismului și comunismului; aveau aceeași atitudine în privința maselor, care trebuiau să fie supuse voinței marelui conducător, prin intermediul propagandei și îndoctrinării. Ambele aveau aceeași fundamentare și concepție organică a societății. Perfecta asemănare există și în accentuarea naționalismului și evidențierea spiritului totalitar precum și în apelul la forța militară și nevoia de disciplină și sacrificiu. Mai mult, nici Hitler, nici Mussolini nu au fost prea interesați în chestiuni economice, din moment ce considerau că țările lor produc arme și alte materiale de război în cantități suficiente. Incluziunea cuvântului socialist în

¹Cezar Avram, *Regimuri politice comparate*, partea I, Ed. M.J.M., Craiova, 2002, p. 33.

denumirea Partidului Nazist a condus la o anumită confuzie la un moment dat, dar cu siguranță Hitler nu a fost socialist în nici unul dintre sensurile sau utilizările comune ale acestui concept.

“Orice idee cu adevărat națională – afirma Hitler într-unul din discursurile sale – este până la urmă socială, deci cel care este pregătit în mod cât mai complet să adopte cauza poporului său nu cunoaște cu adevărat nici un alt ideal mai înalt decât acesta, de prosperitate a poporului, și cel care a pus atât de aproape de inima sa sensul cuvintelor marelui nostru cântec Deutschland, Deutschland über alles și care nu are nimic în lume mai scump decât această Germanie, poporul și pământul ei, pământ și popor, acesta este un socialist...el nu este doar un socialist pur și simplu, ci este un naționalist în sensul cel mai înalt al acestui cuvânt”⁴.

Pentru Hitler, cu alte cuvinte, socialismul era doar un alt nume dat naționalismului; mai mult, națiunea nu includea pe oricine era născut în granițele Germaniei, ci doar pe cei născuți într-un anume grup rasial de care aparținea Volk-ul german.

De la început, nazismul s-a bazat pe ideea că rasa este caracteristica fundamentală a ființei umane. Rasa nu a fost importantă pentru fasciștii italieni, până când opresiunile lui Hitler asupra lui Mussolini l-au determinat pe acesta din urmă să ia unele măsuri împotriva evreilor din Italia. Dacă fascismul nu era o ideologie rasistă, același lucru nu se poate vorbi despre nazism; credința conform căreia o rasă este ereditar superioară altora, formează nucleul nazismului. De fapt putem defini nazismul în termeni: fascism + rasism = nazism. Această credință a devenit evidentă în special în cadrul viziunii naziștilor despre natura umană și despre libertate.

Multe țări și-au dat seama că ambițiile nutrite de Hitler pentru rasa ariană nu mai lăsau loc ambițiilor lor și nici nu puteau să uite că nu o dată în retorica discursurilor antebelice figurase sintagma “pericolul galben”.

În opinia lui Joseph Arthur de Gobineau, rasa a fost cheia creșterii și descreșterii marilor civilizații. El consideră că un popor ajunge la putere când compoziția sa rasială este pură și riguroasă și că rasele nu au fost create egale și de aceea este necesar un model care trebuie să fie respectat în societate.

Ideile darwiniștilor sociali evidențiau lupta pentru supraviețuire, fapt ce conducea spre o interpretare rasistă (Herbert Spencer și William Summer). Tot ceea ce trebuia făcut era să spună că lupta pentru supraviețuire nu era o luptă între specii, așa cum spunea teoria lui Darwin, nici o luptă între indivizi cum spunea Spencer și Summer, ci o luptă mult mai cuprinzătoare între rasele pământului. Aceasta a fost și continuă să fie esența poziției naziste. O rasă era superioară tuturor celorlalte, proclama Hitler, ea este rasa stăpânilor și natura a chemat-o să le conducă pe celelalte rase inferioare.⁵

Hitler considera rasa stăpânilor ca fiind reprezentată de cea ariană, identificată în rasa nordică. Referindu-se la rasa ariană, s-a inspirat din studiile unor oameni de știință din secolul al XIX-lea în special lingviști. Schlegel a fost primul care a formulat expresia *poporul arian*. Treptat, această națiune a evoluat ajungându-se ca arienii să fie considerați o rasă extraordinară, izvorul celei mai mari părți din tot ce era civilizată și merita atenția în această lume. Pe baza acestor speculații, naziștii au decis că destinul arienilor era să-i conducă pe ceilalți, să-și subjuge rasele inferioare astfel încât cultura să poată avansa pentru a atinge culmi noi și glorioase. Pentru a-și împlini destinul era necesar ca arienii să devină conștienți de faptul că rasele inferioare îi urăsc și complotează pentru distrugerea lor. Iată de ce arienii trebuiau să fie fără milă atunci când distrugeau pe acești dușmani, pe care trebuiau să-i facă sclavi sau să-i omoare. Acest lucru și-a propus Hitler și adepții lui să facă.

² Alina Mungiu Pippidi, *Introducere în politologie*, Ed. Polirom, București, 2000, p. 47.

³ Jean-Luc, Stocate, *Un dicționar al lumii moderne*, Ed. Lucman, București, 2000, p. 49.

⁴ Apud, Terence Ball, Richard Dagger, *Ideologi politice și idealul democratic*, Editura Pologoni, Iași, 2000, p. 193.

⁵ Hitler Adolf, *Mein Kampf, Lupta mea*, traducere Iosus Călin, Dana Mihai, Theo Marinescu, Ediție completă, vol. II, Craiova, Beladi, 1994, București, 1992, p. 128-134.

Hitler a ajuns la principiul unei ierarhii a popoarelor dominate de germani, rasa seniorilor, cărora le vor fi asociate grupele de origine apropiate (flamanzi, anglo-saxoni, etc), mai jos veneau popoarele considerate a fi mai pestrițe (latinii); apoi urmau popoarele inferioare precum (slavii, negrii și mai ales evreii).

Antisemitismul s-a găsit astfel plasat în centrul doctrinei naziste. Originilor medievale ale fenomenului (antiudaismului tradițional) li s-au adăugat motivații noi, cum ar fi ura față de capitalismul financiar asimilat în mod arbitrar evreilor, și care este opus capitalismului industrial, bazat pe muncă, respingerea marxismului ca fiind elaborat de jidani ba chiar și a creștinismului. Din aceste postulate tulburi, liderul nazist și-a revendicat propria viziune aceea a unui Stat totalitar care trebuia să respecte principiile aristocratice ale naturii și aceea a justificării politicii sale extreme, agresive bazate pe națiunea de spațiu vital.

Inferioritatea rasială a evreului îl face pe acesta inapt să edifice un stat și îl constrânge să profite de munca și creativitatea altor popoare, în sânul cărora se instalează pentru a putea exista, alcătuiind, astfel, un stat în stat. Ca un parazit, evreul apare, așadar în ochii lui Hitler, drept un “distrugător de cultură”, fiindcă, amestecându-se cu poporul gazdă, îl hibridizează și îl slăbește până ce aproape își dă sufletul, ca să ajungă să-i ia locul. “Evreul, scrie el în *Mein Kampf*, nu satisface condiția prealabilă esențială pentru popor civilizat: este lipsit de idealism. El a rămas parazitul tipic și ca un bacil vătămător se întinde tot mai departe, îndată ce un teren favorabil îi face cu ochiul. Acolo unde se fixează, poporul care-l primește se stinge, într-un timp mai lung sau mai scurt (...). El otrăvește sângele altora, dar și-l păstrează pe al său la adăpost de orice influență (...). Pentru a-și disimula uneltirile și a-și adormi victimele, nu contenește să vorbească despre egalitatea oamenilor dincolo de considerente de rasă și culoare. În aparență scopul său este de a îmbunătăți condiția celor care muncesc, în realitate, rațiunea sa de a fi este de a înrobi și astfel, de a nimici toate popoarele nou-semite”. Evreul este văzut ca întrupare a diavolului, care împrumută, rând pe rând trăsăturile vampirului, ale revoluționarului bolșevic, ale bancherului de pe Wall Street, cu scopul de a distruge Volkstum-ul (neamul) german.⁶

Evreul răspunzător pentru toate relele de pe pământ, nu este dosr ridiculizat, ci, de asemenea, schematizat, redus la însușirile sale veșnice: în portretul evreului, ceea ce contează nu este atât urâtenia izbitoare de la prima privire, cât semnele și însemnele de nomad ale spiței lui Israel, în opoziție cu rădăcinile germanului.

Prin teoriile rasiste ale Führerului și pericolul pe care îl reprezintă evreul pentru Germania și pentru lume se îndeamnă populația să accepte niște măsuri mai radicale, precum vastul program din Noaptea de Cristal, de la 9 noiembrie 1938, cu nume ciudat de elocvent (puritatea cristalului).

Hans Diebow precizează că evreii aveau ambiția de a întemeia un stat în stat și de a-și însuși toate pozițiile de frunte ale țării. El adaugă mențiunea că Hitler, pentru a păstra puritatea sângelui german, încerca să-i desrădăcineze, dar că evreii refuzau cu încăpățănare să-și abandoneze drepturile pe care le răpiseră și respingeau toate tratativele care ar fi trebuit să-i integreze în poporul german.⁷

Anticomunismul. Aversiunea lor comună la Europa de după Versailles și la democrația Republicii de la Weimar, la clasele sale conducătoare și la social democrație, nevoia lor înnăscută de ordine îndeaproape secundată de o fascinație pentru forța și violența revoluționară, nu i-a împiedicat de fel pe naziști să-i combată vehement pe comuniști și partidul lor, denunțat de propaganda nazistă ca fiind o organizație a cărei fidelitate față de “Patria Muncitorilor” (U.R.S.S.) primează întotdeauna asupra celei față de patria germană. Cu toate acestea, spre deosebire de evreul apatrid, exclus prin definiție de comunitatea rasială germană, comunistul german, înșelat de o ideologie străină, nu este, în ceea ce îl privește, apreciat drept irecuperabil și își găsește, în mod firesc, locul în societatea Germaniei viitorului. Nu se poate, totuși, să facă uitată brutalitatea

⁶Ibidem, p. 166.

⁷ Adelin Guyot, Patrick Restellini, *Arta nazistă*, Editura Corint, București, 2002, p. 168 – 171.

extremă – adesea mergând până la crimă – a comandourilor S.A. la întâlnirea cu membrii K.P.D., cum nu se uită nici de închiderea, din 1933, a mii de partizani sau de simpatizanți comuniști în lagărele de concentrare, create de regimul hitlerist imediat după incendierea Reichului, în februarie 1933, când comuniștii germani au fost cei dintâi deținuți.

Liberalii l-au acuzat pe Heggel că a pus temeliile nazismului, așa cum afirmă K. R. Popper, în “Societatea deschisă și dușmanii ei”. Naziștii însșiși și-au revendicat de mai multe ori o înrudire intelectuală cu Nietzsche. Filozoful german Friedrich Wilhelm Nietzsche a căutat să dea un răspuns cum trebuie înțeleasă lumea, într-o operă care l-a consacrat în lumea științifică de la începutul secolului XX. Utilizarea operei sale de către naziști în mod fraudulos și falsificat nu i-au știrbit cu nimic din importanța gândirii sale filosofice.

În realitate, liberalismul conservator al lui Heggel a fost în cel mai rău caz intermitent – autoritar, iar insistența sa asupra supremației legii și asupra garantării constituționale a drepturilor private au fost lucruri total străine nazismului după cum disprețul lui Nietzsche față de pretențiile Reich-ului German au arătat cât de departe era idealul său de tot ce a însemnat național-socialismul. În timp ce fascismul italian s-a putut mândri cu Giovanni Gentile, iar fascismul francez cu Maurice Barrès și cu Charles Maurras, nazismul a fost intelectualmente steril. Alfred Rosenberg a fost singurul filosof al nazismului, iar cea mai cunoscută lucrare a sa “Mitul secolului al douăzecilea” (1930), a fost un amalgam strident de idei rasiste și populiste, având vagi legături cu o istorie a culturii europene ce a încercat în chip bizar să demonstreze că tot ce este de valoare în istoria europeană are origini nordice.

Elementul cel mai interesant al ideologiei naziste l-a constituit ambivalența ei în privința revoluției. În timp ce Barrès și Maurras au fost dușmani declarați ai Revoluției franceze și ai liberalismului de după ea, atitudinea lui Mussolini față de marxism a fost întotdeauna una de egală atracție și respingere. Nazismul a marcat apoteoza acestei ambivalențe, prezentându-se concomitent ca o mișcare contra-revoluționară și ca o mișcare revoluționară. Atracția psihologică exercitată de el a fost foarte asemănătoare celei exercitate de utopismul revoluționar de toate orientările. Național-socialismul în timp ce în vorbe a proclamat idealul constant al statului corporatist, pe plan retoric și practic aspectul caracteristic a fost doctrina de genul revoluției permanente.

Weltanschauung-ul (concepția despre lume) național-socialistă, așa cum a fost formulată de Hitler în Mein Kampf și de alți doctrinari naziști (Rosenberg, E. Krieck) s-a bazat pe ideea comunității rasiale germane (Volk) fondată pe sânge, limbă și cultură – superioară tuturor celorlalte.

Statul nazist a avut o politică externă, ce avea în vedere să grupeze, în interiorul aceluiași frontiere, toate populațiile de “origine” germană: minoritățile etnice din danemarca (Schleswig), din Polonia (Pozmania, Silezia superioară) din Cehoslovacia (Regiunea Sudetă), din Italia (Tirolul de Sud), din Franța (Alsacia și Lorena). G. Feder preciza că alipirea acestor populații urma să se facă fără violență (deci prin intermediul unor plebiscite); în așteptarea acestor schimbări, Germania trebuie să solicite încetarea opresiunii împotriva acestor minorități. În plus, ea urma să protejeze interesele germanilor emigranți, pretutindeni în lume. Aceste poziții teoretice sunt totuși, chiar de la început, limitate de considerente de oportunitate.

În acest mod chiar în Mein Kampf, Hitler îi lăsa pe germanii din Tirol sub stăpânirea Italiei: el manifesta atunci, față de Mussolini, cea mai mare admirație și în același timp, era satisfăcut să se creeze probleme austriecilor, față de care nutrea o ură ascunsă.

În 1920, în momentul în care Germania era deposedată de imperiul ei colonial prin tratatul de la Versailles, programul național-socialist pretindea obținerea de colonii, pentru a fi exploatare, precum și alipirea unor comunități germane. Dar în 1925, dorind să menajeze Anglia, Hitler a renunțat la aceste revendicări, Germania urma să se extindă în Europa ocupând pământurile fertile din Polonia și Ucraina. Politica externă trebuie să asigure existența unei rase, constituite în stat, stabilind un echilibru sănătos, viabil și natural între importanța numerică a poporului și întinderea și calitatea teritoriului. Pentru atingerea tuturor obiectivelor, Germania trebuia să facă război.

În materie de politică internă, nazismul a criticat sistemul parlamentar, fondat pe dezbatere, compromis și democrație. Supunerea, forța au înlocuit în practica nazistă orice discuție și orice logică. Propunerile economice ale conducătorilor naziști au fost contradictorii și fanteziste precum cogestionarea întreprinderilor, revalorizarea salariilor muncitorilor, suprimarea concurenței marilor magazine pentru a proteja micul comerț, scăderea impozitelor, mărirea ajutoarelor pentru industria grea în vederea începerii înarmării țării. Regimul german s-a declarat antidemocratic și antiliberal dar într-o oarecare măsură revoluționar în sensul propriu al termenului. Regimul nazist s-a străduit să răstoarne structurile sociale și ideologice ale Republicii de la Weimar.

Evoluția internă a Germaniei, conjunctura internațională și chiar, dacă vrem, un anumit stadiu de capitalism explică instaurarea unui "fascism", în 1933. Dar au existat în Europa și alte "fascisme": la Roma, la Madrid, chiar la Lisabona. Nici unul nu a semănat cu dictatura hitleristă: nici unul nu a fost rasist, nici unul nu a făcut să moară în camerele de gazare milioane de deportați.

Pentru a înțelege hitlerismul trebuie să facem loc hazardului. Hazardul a fost, în acest caz, persoana lui Adolf Hitler. Realismul nu este suficient pentru a justifica politica lui Hitler: în ea a existat tot timpul un element nesăbuit. Chiar problema evreiască, dacă Hitler considera că există o astfel de problemă, putea să o rezolve prin emigrare concertată, dar Hitler a dorit distrugerea completă a evreilor din lume.

Necesitățile economice nu pot explica lagărele de concentrare germane; pentru Hitler, ele erau întreprinderi de exterminare. Un om de stat poate încerca să atingă prin război anumite obiective, dar pentru Hitler războiul era un scop în sine, fiecare cucerire îi deschidea dorința pentru o nouă cucerire – nu trebuie pierdut din vedere că în regimul nazist se găsesc originile celui de-al doilea război mondial, - iar când înfrângerea a devenit evidentă, chiar și pentru el, s-a refugiat în visul distrugerii întregii Germanii.

Acest mefistofelism, această nevoie de distrugere sunt trăsăturile care definesc dictatura lui Hitler. Cruzimea gratuită îi inspiră toate deciziile, iar la sfârșit exagerând până la absurd, el vrea să șteargă de pe fața pământului ceea ce jurase să salveze.